

HOMERINIS HIMNAS DEMETRAI: MITO ALEGORIJA IR ŽANRO TRADICIJA

Audronė Kudulytė-Kairienė

Vilniaus universiteto Klasikinės filologijos katedros docentė

Vieni iš mažiausiai Lietuvoje tyrinėtų antikinės literatūros kūrinių – homeriniai himnai. Jų rinkinį sudaro 33 hegzametru parašytos, įvairius graikų dievus šlovinančios giesmės. Seniausios iš jų sukurtos maždaug 7–6 a. pr. Kr., vėlyviausios – helenizmo laikais. Savo stiliumi, turiniu, kalba jos primena Homero epus, todėl jau Antikoje buvo priskiriamos Homerui¹. Iš tikrųjų šios homeriniu stiliumi parašytos giesmės su *Iliados* ir *Odisejos* autoriumi neturi nieko bendra. Daugelį jų, kaip manoma, sukūrė epų atlikėjai rapsodai. Savo giesmes rapsodai pradėdavo įžanga (προοίμιον), kuria kreipdavosi į dievus. Matyt, iš tokių įžangų ir atsirado homeriniai himnai. Apie homeridų giedamą įžanginę giesmę Dzeusui užsimena Pindaras (Pind. *N.* 2.1): ἔθεν περ καὶ Ὀμηρίδα / ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ' ἀοιδοὶ ἄρχονται, Διὸς ἐκ προοιμίου. Tokias įžangas turi ir kai kurios epinės poemos, pavyzdžiui, Hesiodo *Teogonija* ir *Darbai ir dienos* prasideda himnu Mūzoms. Himnus dievams kūrė ne tik epo, bet ir kitų poezijos žanrų atstovai. Archilocho sukurtas himnas Herakliui (fr. 324 W) būdavo iškilmingai giedamas per olimpines žaidynes.

Antikoje išleista pirmoji Sapfo knyga prasi-dėjo iškilmingu *Himnu Afroditei* (fr. 1 L.-P.). Alkmano *Himnas Dioskūrams* pasakojo, kaip šie Spartos didvyriai išvadavo Tesėjo pagrob-tą seserį Heleną. Himerijas (*Or.* 5. 2) užsime-na apie Simonido himną Dzeuso garbei. Teognido elegijų pradžia skamba Apolonui ir Ar-temidei skirtu himnu. Platono *Faidone* užsi-menama apie Sokrato sukurtą himną Apolo-nui (*Phaed.* 60d). Mūsų dienas pasiekė nema-žai fragmentų iš Alkajo, Anakreonto, Stesi-choro, Bakchilido, Pindaro ir kitų poetų him-nų. Literatūrinius himnus dievams mėgo kur-ti ir helenistinių laikų poetai (išliko šeši Kali-macho himnai ir Teokritui priskiriamas him-nas Dioskūrams), romėnų poetai, orfikai.

Į homerinių himnų rinkinį įtraukti kūriniai skiriasi savo apimtimi. Vieni jų trumpi, kelių ar keliolikos eilučių (himnai Hefaistui, Dzeu-sui, Poseidonui, Hestijai ir kt.). Tai arba bu-vusių ilgų kūrinių fragmentai, arba įžangos į kitas, ilgesnes giesmes. Tokių himnų pabaigo-je dažnai nurodoma, kad dabar prasideda ki-ta giesmė. Kai kurie himnai gana ilgi, pavyz-džiui, *Himną Hermiui* sudaro 580, *Himną De-metrai* – 495 eilutės. Kone visų didesnių ho-merinių himnų kompozicija vienoda. Kūrinio žanras turi įtakos ir įžangos tipui, todėl ho-

¹ Pavyzdžiui, Tukididas kaip Homero kūrinių pateikia *Himno Apolonui* pradžią (Thuc. 3.104. 4).

meriniuose himnuose pirmiausia kreipiamasi į dievą, jis pasveikinamas, paskui išdėstomas su dievu susijęs mitas ar mito epizodas, o pabaigoje atsisveikinama. Ilguosiuose himnuose naratyvinė dalis išplėsta, kartais apima pasakojimą apie dievų gimimą (himnai Apolonui, Hermiui, Panui) ir jų kilnius darbus, apie dievų kulto vietų įsteigimą ir kultinių apeigų atsiradimą, apie dievų meilės nuotykius (himnas Afroditei). Du *Himnai Apolonui* susiję su šiam dievui skirtomis šventėmis Delo saloje ir Delfuose, *Himnas Demetrai* – su Eleusino misterijomis.

Himnas žemdirbystės ir derlingumo deivei Demetrai – antras pagal dydį kūrinys, įtrauktas į homerinių himnų rinkinį. Himnas buvo surastas 1777 m. Maskvoje XV a. rankraštyje. Tai vienas iš seniausių homerinių himnų. Kadangi jame visai neužsimenama apie Atėnus ir šio miesto mitologinius herojus, manoma², kad kūrinys sukurtas 7 a. pr. Kr. pabaigoje, prieš Atėnams užvaldant Eleusiną. Šią datą patvirtina ir lingvistinė himno analizė³.

Kūrinį sudaro dvi dalys – mitologinis pasakojimas apie Persefonės pagrobimą⁴ ir etiologinis mitas apie Eleusino misterijų įkūrimą⁵.

² *The Homeric Hymns*, ed. T. W. Allen, W. R. Halliday, E. E. Sikes, Amsterdam, 1980, 114.

³ R. Janko, *Homer, Hesiod and the Hymns*, Cambridge, 1982, 183.

⁴ Homero epe Persefonė vaizduojama kaip rūsti požeminio pasaulio valdovė (*Od.* 11. 47, 213, 217, 226, 385–386, 635 etc.), o jos pagrobimas dar neminimas. Šiame epe Demetra dar nėra vadinama Olimpo deive (*Od.* 5. 125, II. 2. 696; 5. 500; 13. 322; 14. 326; 21. 76 etc.). Užuominų apie Persefonės pagrobimą randama Hesiodo *Teogonijoje* (Hes. *Theog.* 913–914: ... *Persefonę* [...] *pagrobė pats Hadonėjas, protingajam Dzeusui sutikus*). Demetros klaidžiojimą beiškant pagrobto dukters apdainuoja Euripidas (Eur. *Hel.* 1301–1368). Mitas apie Persefonės (Prozerpinos) pagrobimą aptinkamas romėnų poetų kūryboje (*Ov. Met.* 5. 341–571).

⁵ Šioje himno dalyje mėginama paaiškinti kai kurių Eleusino misterijų apeigų (pasninkavimo, naktinių eisenų su fakelais, ritualinio gėrimo kikeono) kilmę.

Tradicinės įžangos nėra, himnas prasideda Persefonės pagrobimo scena. Persefonei kartu su Okeano dukromis pievoje skinant gėles, staiga prasiveria žemė, iš jos iššokęs Hadas pagrobia merginą ir nugabena ją į požemio karalystę. Demetra išgirsta tik Persefonės riksmą, bet nežino, kur dingo dukra. Ieškodama dukters Demetra sutinka Hekatę ir kartu su ja nueina pas Heliją. Helijas joms pasako, kad dukrą, Dzeusui sutikus, pagrobė Hadas. Sužinojusi teisybę, Demetra pasitraukia iš Olimpo, pasiverčia senute ir, ieškodama dukters, klaidžioja po pasaulį. Galop ji užklysta į Eleusiną. Tėn ją, besėdinčią prie šaltinio, pamato karaliaus Kelėjo dukros. Demetra pakviečiama į karaliaus rūmus ir juose svetingai priimama, karalienė Metaneira patiki jai auginti sūnelį Demofontą. Naktimis Demetra mėgina padaryti vaiką nemirtingą, bet tam sutrukdo Metaneira. Tuomet Demetra prisipažįsta esanti deivė ir liepia Eleusine pastatyti jai šventyklą. Užsidariusi šventykloje, deivė nustoja rūpintis derliumi, žemėje prasideda badas. Sunerimęs Dzeusas pasiunčia pas Demetrą Iridę, kad ši įkalbėtų ją grįžti į Olimpą ir vykdyti savo pareigas. Tačiau Demetra atsisako tai daryti, kol jai nebus grąžinta dukra. Tada Dzeusas siunčia Hermį į požemio karalystę, kad Hadas sugrąžintų dukrą Demetrai. Prieš išleisdamas Persefonę Hadas duoda jai praryti granato grūdėlį. Taip Persefonė tampa Hado žmona ir nebegali visam laikui grįžti pas motiną, todėl Dzeusas nusprendžia, kad trečdalį metų Persefonė praleis požemio karalystėje su Hadu, o du trečdalius – žemėje su motina. Džiaugdamosi tokiu sprendimu, Demetra grįžta į Olimpą ir vėl pradeda rūpintis derliumi.

Himną galima suprasti ne tik kaip nesudėtingą antikinio mito versiją, bet ir kaip alegoriją, pasakojančią apie merginos virsmą iš-

tekėjusia moterimi⁶, jos socialinės padėties pasikeitimą. Mergaitė auga pas tėvus, bet, atėjus laikui, ji atplėšiama nuo motinos, patenka į vyro namus, į svetimą jai aplinką, prie kurios ji privalo prisitaikyti. Antikoje vedybos dažniausiai įvykdavo be meilės ir merginos ne savo, bet tėvų valia turėdavo nutekėti į svetimus namus. Jei tie namai būdavo toli nuo nuotakos giminės, mergina išsiskirdavo su motina visam laikui. Į tokį išsiskyrimą kartais būdavo žiūrima kaip į simbolinę mirtį⁷. Mergaitės ištekdavo labai jaunos ir iš vaikystės patekdavo tiesiai į suaugusiųjų pasaulį. Prieš susituokdamos jos aukodavo savo žaislus deivei Artemidei. Persefonės pagrobimas – atsisveikinimo su vaikyste alegorija. Tas atsisveikinimas labai sunkus ir skausmingas – iš žavaus nerūpestingo vaikystės pasaulio, kurį himne simbolizuoja minkšta, gėlėta pieva⁸ (*Hymn. Hom.* 5. 6–14), Persefonė netikėtai patenka į niūrų svetimą suaugusiųjų pasaulį – į Hada, tamsią miglų karalystę. Ryškus šių pasaulių – šviesaus prarasto ir tamsaus esamo – kontrastas sustip-

rina Persefonės tragizmą. Persefonės pagrobimas dar skaudesnis, nes jis netikėtas ir herojė jam nėra moraliai pasiruošusi, ji dar vaikiška, patikli ir neatsargi. Susižavėjusi įspūdingais narcizo žiedais (*Hymn. Hom.* 5. 15–16), Persefonė nesuvokia, kad grožis gali slėpti klastą ir apgaulę. Nors kūrinyje nepabrėžiamas išorinis Persefonės pasikeitimas (galbūt jo ir neįvyksta), herojė turi išgyventi didelę dvasinę metamorfozę, susijusią su jos perėjimu į kitą socialinį statusą, su jos virsmu moterimi, žmona. Persefonė ir Dzeusas, dukra ir tėvas, visai nebendruoja, bet dukros ir motinos emocinis ryšys labai stiprus. Pagrobta Hado, nelaiminga Persefonė, žinodama, kad tėvo rankose visa valdžia ir jėga, ir vildamasi, kad tėvas išvaduos dukrą, šaukiasi jo, tėvo, pagalbos (*Hymn. Hom.* 5. 21). Mergina nė neįtaria, kad jos pagrobėjas Hadas veikia susitaręs su Dzeusu. Tikėdamasi tėvo pagalbos, ji tuo pačiu metu širdyje iki paskutinės akimirkos viliasi pamatyti „gerąją motiną savo“ (*Hymn. Hom.* 5. 36). Ar girdi Demetros šauksmą Dzeusas, neužsimenama, bet motina išgirsta savo dukrą. Patekusi į požemio karalystę, Persefonė labai ilgisi ne tėvo, bet motinos (*Hymn. Hom.* 5. 344). Ten Persefonė vėl apgaunama, kai Hadas paslapčia jai duoda granato, santuokos simbolio⁹, grūdelį (*Hymn. Hom.* 5. 372). Nauja šeimyninė padėtis, naujos pareigos pakeičia Persefonę, todėl jai sugrįžti pas motiną visam laikui darosi nebeįmanoma¹⁰.

⁶ H. Foley, *The Homeric Hymn to Demeter: Translation, Commentary, and Interpretive Essays*, Princeton, 1994, 96.

⁷ Vestuvių ir laidojimo apeigos turėjo daug panašių bruožų (ritualinis apsiprausimas, atsisveikinimo ir išlydėjimo ceremonija, deglų nešimas, giesmės, vainikai). Troidzene ir Megaruoje nuotakos prieš vestuves apsikirdavo, o plaukų sruogas paaukodavo anksti mirusioms merginoms arba deivėms (Paus. 1. 43. 4, 2. 33. 1). Panašus paprotys buvo ir Delo saloje (Her. 4. 34). Antikos poetai jaunų merginų mirtį dažnai vaizduodavo kaip jų nutekėjimą į Hado karalystę. Plg. Meleagro (AP 7. 182), Filipo Tesalonikiečio (AP 7. 186), Antipatro Sidoniečio (AP 7. 711), Erinose (AP 7. 712), kitų poetų epigramas. Plačiau žr. T. Szepessy, „The story of the girl who died in the day of her wedding“, *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 20, 1972, 341–357.

⁸ Plg. pievoje žaidžiančią Moscho Europę (Mosch. Eur. 1–18) ir Euripido tragedijų herojes Kreusą (Eur. *Ion.* 887–896) bei Heleną (Eur. *Hel.* 241–251), pagrobtas tiesiai iš gėlių lauko. Jaunų nutekėjusių mergaičių žaidimą gėlių lauke mini Teokritas (Theoc. 18. 39–40).

⁹ Derlingumo ir santuokos simboliu laikomas granatas buvo dažnai siejamas su Hera. Pausanijus rašo, kad Heros šventykloje Arge stovėjo skulptoriaus Polikleito sukurta Heros statula. Vienoje rankoje ji laikė skeptrą, kitoje – granato vaisių (Paus. 2. 17. 1–7).

¹⁰ Taip į tėvų namus nebegali visam laikui sugrįžti ir lietuvių pasakų veikėjos: Eglė žalčių karalienė, gulbė karaliaus pati ir kt.

Daugiausia dėmesio kūrinyje skiriama Demetrai. Apie ją sukasi pasakojimo veiksmas. Tai daug žmogiškų bruožų turinti deivė, jautri, išgyvenanti įvairių emocijų audrą, išdidi ir nepriklausoma, atkakliai ieškanti savo dukters motina. Sužinojusi apie Dzeuso ir Hado sandėrį pagrobti Persefonę, Demetra labai supyksta (*Hymn. Hom. 5. 90*), bet nenusižemina, nė karto nesikreipia į dukters tėvą ir neprašo jo padėti išvaduoti dukrą. Demetrai nesvarbu jos dukters vyro statusas, kurį pabrėžia Helijas (*Hymn. Hom. 5. 84–86*) – Hado brutalumas ir jėga nuteikia deivę prieš jį. Nenorėdama parodyti savo dvasinės kančios kitiems Olimpo dievams, Demetra atsisako jų draugijos ir pasirenka žmonių pasaulį (*Hymn. Hom. 5. 92–93*). Skausmo valandą ne dievai, bet žmonės atrodo Demetrai artimesni ir šiltesni. Demetros liūdesys keičia jos elgesį ir išorę – prislėgta deivė nieko nevalgo, nebekreipia dėmesio į savo išvaizdą (*Hymn. Hom. 5. 49*), galop atsisako dieviškojo pavidalo ir pasiverčia suvargusia senute. Tokia išvaizda geriau dera su skaudžiais deivės išgyvenimais nei dieviškas grožis ir stotas. Demetros pečius dengia tamsus apsiaustas (*Hymn. Hom. 5. 42*)¹¹. Praradusi dukterį, Demetra-motina nebetenka gyvenimo prasmės. Motiniški deivės jausmai vėl prabunda, jai tapus mažojo Demofonto aukle¹². Tuomet deivė stengiasi iš naujo reali-

zuoti savo motinišką meilę. Siekdama suteikti Demofontui nemirtingumą¹³, Demetra nori pakeisti jo likimą (*Hymn. Hom. 5. 237–240*). Deivės motyvai, dėl kurių ji stengiasi padaryti vaiką nemirtingą, interpretuojami labai įvairiai¹⁴: vienų mokslininkų nuomone, deivė trokšta mirtingų tėvų sūnų priartinti prie savęs, „pavogti“ jį iš tikrosios motinos¹⁵; kitų nuomone, praradusi nemirtingą dukrą, Demetra vietoj jos nori turėti nemirtingą įvaikį, berniuką, kurio iš motinos niekada negalės atimti vedybos¹⁶; dar kitų antikinės literatūros tyrinėtojų teigimu, siekdama iš Hado paimti nors vieną mirtingą sielą¹⁷, Demetra keršija savo dukters pagrobėjui. Galbūt mėgindama įtraukti mirtingą žmogų į nemirtingųjų sferą ir taip pažeisdama nustatytą tvarką, Demetra keršija ir pasaulio valdovui Dzeusui, kuris, nepaisydamas Demetros – deivės ir motinos – teisių, leido Hadui pagrobti Persefonę¹⁸. Žmonių pasaulyje Demetra lieka nesuprasta, todėl iš jo ji ir pasitraukia. Per susikirtimą su Metaneira išliejusi širdyje susikaupusį pyktį, Demetra kartu atsikrato senutės išvaizdos, vėl

¹¹ Demetra dažnai būdavo įsivaizduojama apsiaustusi juodu apsiaustu. Pausanijas (Paus. 8. 42) užsimena, kad Figalijoje (Arkadija) buvo garbinama Demetra Melaina. Tokia deivės pravardė kilo nuo jos apsiausto spalvos.

¹² Auklės pareigos antikiniame pasaulyje buvo gana svarbios, daug svarbesnės nei kitų tarnaičių. Kūdikių mirtingumas būdavo gana didelis, todėl auklėmis tapdavo atsakingos, išmintingos, turinčios nemažą gyvenimo patirtį moterys. Auklės turėdavo didelės įtakos žmogaus asmenybės formavimuisi, jo tolesniam gyvenimui. Žr. L. Pratt, „The Old Women of Ancient Greece and the Homeric Hymn to Demeter“, *Transactions of the American Philological Association*, 130, 2000, 41–65.

¹³ Šio himno epizodu, matyt, rėmėsi Apolonijas Rodietis, pasakodamas *Argonautikoje* mitą apie Achilo grūdinimą (Apoll. Arg. 4. 869–879). Išsamiau: C. J. Mackie, „Achilles in Fire“, *The Classical Quarterly*, 48 (2), 1998, 329–338.

¹⁴ Parkerio nuomone, šio ir kitų Demetros poelgių nereikia bandyti kaip nors aiškinti, nes dievų veiksmai kartais nepaaiškinami. Žr. R. Parker, „The Hymn to Demeter and the Homeric Hymns“, *Greece et Rome*, 38, 1991, 8.

¹⁵ H. E. Spitz, „Mothers and Daughters: Ancient and Modern Myths“, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 48, (4), 1990, 413.

¹⁶ H. Foley, *op. cit.*, 113.

¹⁷ L. Pratt, *op.cit.*, 46. Euripido *Alkestidės* prologe dėl žmonių sielų ginčijasi Apolonas ir mirties dievas Tanatas (Eur. Alc. 30–72).

¹⁸ Dzeuso kaltė pirmojoje himno dalyje pakartojama keletą kartų (9, 30, 78, 91). Dzeusas ne tik sutinka Hadui atiduoti Persefonę, bet ir pats įsako Gajai užauginti narcizą, kuriuo suviliojama Persefonė.

virsta deive ir užsidaro savo šventykloje (*Hymn. Hom.* 5. 303). Praradusi Demofontą, Demetra atnaujina pastangas susigrąžinti Persefonę ir atsisako vykdyti derlingumo globėjos funkcijas. Žemėje prasideda badas, vėl pažeidžiama pasaulio tvarka. Santūrus ir tylus deivės protestas prieš neteisybę, prievartą ir smurtą apvainikuojamas moraline jos pergale: ne Demetra, o Dzeusas privalo pirmas kreiptis į ją pagalbos ir per dievų pasiuntinę Iridę prašyti ją sugrįžti į Olimpą. Norėdamas, kad žemėje vėl įsivyrautų tvarka, baigtūsi nederlius, Dzeusas pats ieško kompromiso, kuriuo būtų patenkintos abi priešiškos pusės – ir Persefonės vyras, ir jos motina. Kūrinio pabaigoje dar kartą pabrėžiamas motinos ir dukters ryšys: Demetra džiaugsmingai susitinka su savo motina Rėja (*Hymn. Hom.* 5. 458) ir paklauso jos prašymo pabaigti žemėje badmetį.

Himno emocinės dominantės nuolat keičiasi: iš pradžių vyrauja niūrūs jausmai – Persefonės išgastis, Demetros širdgėla ir pyktis, Dzeuso nerimas. Kūrinio pabaigoje liūdnas emocijas išstumia džiaugsminga nuotaika: motina ir duktė pagaliau susitinka, Demetra pasimato ir su savo motina Rėja, liaujasi širdusi, ima rūpintis derliumi, laukuose vėl pradeda augti javai, žemėje baigiasi badas.

Kūrinyje pabrėžiama moters svarba patristiniame pasaulyje: gyvybę žemėje teikia ne vyrai, o moterys. Tai, kad *Himno Demetrai* autorius į pasaulį žiūri iš feministinių pozicijų, kad kūrinyje į pirmąjį planą išskyla moterys, jų jausmai ir išgyvenimai¹⁹, o vyrų charakteriai vaizduojami blankiai, kai kuriems antikinės literatūros tyrinėtojams kelia mintį, kad *Himnas*

Demetrai priklauso žodinei moterų kūrybai²⁰. Daroma prielaida, kad šio himno autorės buvo moterys ir kad himnas buvo sukurtas moterims – Demetros religinių apeigų dalyvėms²¹. K. Clintonas linkęs sieti šį himną ne su Eleusino misterijomis, bet su Demetrai skirtomis Tesmoforijų šventėmis, kuriose būdavo leidžiama dalyvauti tik ištekėjusioms moterims²². Apie tai, kad moterys galėjo kurti epinę poeziją, užsimena ir M. Skinner²³. Panašias prielaidas daro ir D. Rayor²⁴. Šios mokslininkės nuomone, moterų epinę poeziją liudija hegzametru parašytos Sapfo ir Korinos eilės. D. Rayor remiasi ir R. Janko pastaba, kad himno Afroditei pradžioje ir Sapfo fragmente *Hektoro ir Andromachės vestuvės* yra daug panašių veiksmažodžių²⁵, o tai ir esą „moteriškosios“ epinės poezijos įrodymas. Tačiau daugelis šių naujų prielaidų atrodo nepagrįstos. *Himno Demetrai* ir Eleusino misterijų ryšys akivaizdus ir neginčytinas²⁶. Išsamiai įrodyta homerinio epo įtaka Sapfo poezijai ir ypač hegzametru parašytiems jos eilėraščiams²⁷. Antikoje hegzametas buvo mėgstamas met-

²⁰ A. Suter, *The Narcissus and the Pomegranate. An Archaeology of the Homeric Hymn to Demeter*, Ann Arbor, 2002, 268.

²¹ L. Pratt., *op. cit.*, 56: „The Hymn was produced primarily by and for women in connection of their worship of Demeter.“

²² Išsamiau žr. K. Clinton, *Myth and Cult: The Iconography of the Eleusinian Mysteries*, Stockholm, 1992.

²³ M. Skinner, „Women and Language in Archaic Greece, or, Why is Sappho a Woman?“, *Feminist Theory and the Classics*, 1993, New York, 131–138.

²⁴ D. J. Rayor, *The Homeric Hymns: A Translation, with Introduction and Notes*, Berkeley, 2004, 11: „It is possible that other women composed hymns or epic verse, although their performance venues certainly would be more limited than those for traditional bardic poetry.“

²⁵ R. Janko, *op. cit.*, 169.

²⁶ *The Homeric Hymns*, ed. T. W. Allen, W. R. Halliday, E. E. Sikes, Amsterdam, 1980, 118–123.

²⁷ J. T. Hooker, *The Language and the Text of the Lesbian Poets*, Innsbruck, 1977, 39–55.

¹⁹ H. Foley, *op. cit.*, 80: „The Hymn puts female experience at the center of the narrative giving the privileged place to the point of view of the divine mother and daughter on their shared catastrophe.“

ras, juo buvo kuriami ne tik epiniai, bet ir monodinės bei chorinės lyrikos kūriniai. Hegzametru parašytoje Erininos poemoje *Verpstė* yra daug iš Homero atėjusių skolinių²⁸. Iš hegzametu sukurtų Korinos kūrinių liko tik kelių eilučių fragmentai, užrašyti vėlyvosios Antikos gramatikų veikaluose, todėl jie negali patvirtinti „moteriškos“ epinės kūrybos egzistavimo.

Tai, kad *Himno Demetrai* negalėtume priskirti jokiai kitai, išskyrus Homero ir Hesiodo, epinei tradicijai, patvirtina kūrinyje juntama šių epų įtaka²⁹. Antikinės literatūros žanras išlaikė, nuolat atnaujindamas ir keisdamas, jam būdingus bruožus, tradicinius kalbos elementus ir bendrąsias temas. Žanro tradicijos laikymasis buvo kūrinio pranašumas, o ne trūkumas. *Himnas Demetrai* pasižymi ne tik epiniams kūriniams būdingomis leksikos ar gramatinėmis ypatybėmis, bet ir tipiškais scenomis bei charakteriais. Savo veiksmis ir išgyvenimais himno veikėjos panašios į Homero epų herojes. Praradusi dukrą Demetra kenčia panašiai kaip Homero herojės Hekabė ir

Andromachė, žuvus jų sūnui ir vyrui Hektorui (*Il.* 22. 405–407; 468–470). Kaip Demetra išgyvena dėl dukters, taip Tetidė – dėl Achilo (*Il.* 18. 35–37). Supykusi Demetra, panašiai kaip Tetidė (*Il.* 24. 93–94), apsiaučia juodu apsiaustu ir šalinasi kitų Olimpo dievų. Tapusi Demofonto aukle, Demetra primena rūpestingą ir protingą Homero epo auklę Euriklėją (*Od.* 22. 429; 4. 742). Jaunos ir gražios karaliaus Kelėjo dukros panašios į Homero Nausikają, o jų susitikimo su Demetra scena primena Odisėjo ir Nausikajos susitikimo sceną (*Od.* 6. 12–322). Svetingos ir gerai išauklėtos Eleusino karalaitės, kaip ir Nausikaja, pakviečia jų kraštan užklydusį svečių žmogų į namus, pasirūpina jo likimu. Pasirodymas žmonėms senutėmis pasiverčia ir Demetra, ir Homero Afroditė (*Il.* 3. 386–388). Iš *Teogonijos* (Hes. *Theog.* 349–356) paimti Persefonės draugių Okeanidžių vardai ir t. t. Matyt, *Himno Demetrai* autorius naudojosi jam žinomų epų medžiaga. Integruodamas tradicines scenas į naują epinį kūrinį, jis sukūrė originalią giesmę.

---

²⁸ В. В. Зельченко, «Эринна и трагики», *Philologia Classica*, 5, Санкт-Петербург, 1997, 120–130; M. Skinner, „Briseis, the Trojan Women and Erinna“, *Classical World*, 75, 1982, 265–272.

²⁹ Apie himno leksiką ir sąsajas su Homero ir Hesiodo epais išsamiau žr. J. H. Gaisser, „Noun-Epithet Combinations in the Homeric Hymn to Demeter“, *Transactions of the American Philological Association* 104, 1974, 113–137; M. L. Lord, „Withdrawal and Return: An Epic Story Pattern in the Homeric Hymn to Demeter“, *Classical Journal*, 62, 1967, 241–248.

Himnas Demetrai

- Aš ketinu apgiedot gražiaplaukę deivę Demetrą
Ir ilgakoję jos dukrą, kurią Hadonėjas pagrobė,
Nes jam tai leido griausmingas Dzeusas, dundantis garsiai.
Kai nebuvo šalia auksadalgės derlingos Demetros,
- 5 Su Okeano visom pilnakrūtėm dukrom palikus
Žaidė tada Persefonė minkštutėj pievoj ir skynė
Žiedus gražius hiancintų, rožių, žibučių ir kroqu,
Vilkdalgių ir narcizų. Narcizą, skaisčią gėlelę,
Šiai gražiaveidei merginai Gają išaugino, paklausius
Dzeuso: taip bandė Gają įsiteikti sielų globėjui.
- 10 Toks gražus išdygęs narcizas visiems pasirodė –
Ir mirtingiems žmonėms, taip pat ir dievams nemirtingiems.
Stiebės iš jo šaknų net šimtas žiedelių, malonų
Skleidė jie kvapą. Dangus, pamatęs šią gėlę, šypsotis
Ėmė, šypsojosi žemė visa ir jūra sūrioji.
- 15 Šį narcizą pamačius nustebo mergaitė, nuskint jį
Tiesė rankas, bet staiga prasivėrė Nusijo slėny
Žemė plačioji, iš jos su žirgais nemirtingais išsoko
Krono sūnus daugiavardis, svetingas sielų globėjas.
Stvėręs merginą glėbin, į aukso vežimą įkėlė
- 20 Ir nubildėjo žemyn. Persefonė garsiai suriko,
Šaukė pagalbon jį tėvą – geriausią valdovą Kronidą.
Bet joks mirtingas žmogus ir dievas joksai neišgirdo
Tų jos šauksmų, net derlingi alyvmedžiai jų negirdėjo.
Vien tiktai savo oloj tada ramiai įsitaisius
- 25 Perso dukra šviesiašydė Hekatė išgirdo jos šauksmą.
Dar Persefonę išgirdo, kai šaukė jį tėvo Kronido,
Hiperiono sūnus šviesusis Helijas, buvo
Jis nuo dievų atokiai – pilnoj maldininkų šventykloj,
Ten jam žmonės mirtingi aukas gražiausias aukoj.
- 30 Dzeusui sutikus, per jėgą pagrobęs merginą, gabenos
Ją žirgais nemirtingais tėvo brolis, valdovas
Didis, sielų globėjas, Krono sūnus daugiavardis.
Kol mergina regėjo žemę ir dangų žvaigždėtą,
Jūrą banguojančią, pilną žuvų, kol galėjo matyti
- 35 Spindulius saulės šviesius, tol vilties neprarado išvysti
Gerąją motiną savo ir šeimą dievų amžinųjų.
Nors ir labai Persefonė kentėjo, vilties neprarado.

Nuo nemirtingo jos balso aidėjo kalnynų viršūnės,
 Jūros gelmės. Galop išgirdo motina dukrą.
 40 Pervėrė skausmas aštrus Demetros širdį. Tuoj rankom
 Skraistę nuo dieviškų savo plaukų nutempus ir tamsų
 Melsvą apsiaustą numetus žemyn nuo pečių, pasileido
 Tartum paukštis koksai dukters ieškoti po žemę
 Ir po jūrą, tačiau tiesos atskleist nenorėjo
 45 Jai nei dievai nemirtingi, nei žmonės mirtingi, joks paukštis,
 Nešdamas žinią teisingą, pas ją tada neatskrido.
 Taip devynias dienas Deo valdovė po žemę
 Klaidžiojo, rankose savo iškėlus liepsnojančius deglus,
 Ir ambrosijos ji nevalgė, negėrė nektaro
 50 Visą tą laiką nuliūdus ir kūno nėkart nemazgojo.
 O kai dešimtąją dieną Aušra šviesioji pradėjo
 Brėkšt, Demetra sutiko Hekatę, nešančią deglą.
 Ją užkalbinus žodį tada Hekatė pasakė:
 „O Demetra valdove, duodanti didelį derlių,
 55 Tvarkanti metų laikus, kas drįso pagrobt Persefone,
 Dievas dangaus ar žmogus? Kas nuliūdino tavąją širdį?
 Balsą girdėjau aš tavo dukters, tačiau pagrobėjo
 Savo akim nemačiau. Sakau tau tikrą teisybę.“
 Šitaip kalbėjo Hekatė. Jai nieko tada neatsakė
 60 Rėjos gražplaukės duktė, tik greitai vėl paieškas tęsė
 Rankose deglus iškėlus. Hekatė kartu su ja ėjo.
 Kai jos pas Heliją, sargą dievų ir žmonių, nukeliavo,
 Prieš jo žirgus sustojo. Jam deivė skaisčioji pasakė:
 „Tu pagailėki manęs, o Helijau, jeigu nors sykį
 65 Darbu arba žodžiu nudžiuginau tavąją širdį.
 Aš girdėjau, kaip šaukė per visą eterį tuščią
 Mano miela atžala – dukra gražioji, lyg būtų
 Ją kas per prievartą grobęs, bet šito pati neregėjau.
 Tu iš aukštybių matai ir visą žemę, ir jūrą,
 70 Kai šviesiais spinduliais žvalgais iš eterio aukšto.
 Tad pasakyk man teisybę – ar tu mano dukrą regėjai,
 Kas per prievartą ją iš manęs pagrobti išdrįso
 Ir paslėpt – ar žmogus, ar dievas koksai nemirtingas?“
 Hiperiono sūnus jai atsakė šitokiais žodžiais:
 75 „O dukterie gražiaplaukės Rėjos, Demetra valdove,
 Viską tu sužinosi. Tave aš gerbiu ir gailiuosi,
 Kad tu šitaip krenties ilgakoję dukrą praradus.
 Kaltas dėl to tiktai debesų varinėtojas Dzeusas,

Leidęs į žmonas paimt Persefonę broliui savajam
 80 Hadui, ir šis, pagrobęs merginą, nors šaukės pagalbos
 Ji, žirgais nugabeno į tamsią miglų karalystę.
 Liaukis, o deive, raudot, sutramdyki gėlą, nereikia
 Širsti ir rūstaut taip smarkiai. Ar tau netinkamas žentas
 Bus tarp dievų Hadonėjas, didis galingas valdovas,
 85 Tavo brolis tikrasis? Garbė jam didi atiteko,
 Kai tarp brolių trijų kadais dalybos įvyko, –
 Jis gyvena su tais, kurių valdovas jis tapo.“
 Taip pasakęs balsu paragino žirgus savuosius.
 Lyg ilgasparniai paukščiai jie traukė greitą vežimą.
 90 Dar didesnis pyktis apėmė širdį Demetros.
 Ant juodadebesio Dzeuso be galo iširdus ji ėmė
 Vengti bendrijos dievų, nebekilo į aukštą Olimpą,
 Bet po žmonių miestus, po laukus derlingus klajojo,
 Išvaizdą savo pakeitus. Jei deivę išvysdavo vyrai
 95 Ar susiveržusios juostas moterys, niekas pažinti
 Jos negalėjo, kol ji užklydo į rūmus Kelėjo.
 Valdė jisai Eleusiną, pasmilkusį aukuro dūmais.
 Ten ji sunkia širdimi atsisėdo alyvos pavėsy
 Prie takelio, kuris į Partenijo šulinį vedė.
 100 Eidavo žmonės vandens į šulinį šitą. Pakeitus
 Buvo išvaizdą deivė – atrodė senutė. Nereikia
 Tokiai daugiau gimdyt ir kerai Afroditės nerūpi.
 Moterys šitokio amžiaus dažniausiai būna geriausios
 Auklės valdovų vaikų ar ūkvedės rūmų triukšmingų.
 105 Ten ją besėdinčią dukros valdovo Kelėjo pamatė.
 Ėjo vandens jos tada pasisemt variniais ąsočiais
 Ir į tėvų mielus namus parsinešti. Jos buvo
 Keturios, gražios lyg deivės, tiesiog pražydušios visos:
 Tai Kalidikė, labai daili Demò, Klesidikė
 110 Ir ketvirta Kalitojė – vyriausia iš jų. Nepažino
 Sesės Demetros. Sunku mirtingiems dievus atpažinti.
 Bet prie senutės sustojo ir žodį sparnuotą jai tarė:
 „Iš kokios senos giminės tu kilus, sakyki.
 Kas tu? Kodėl už miesto čia sėdi? Kodėl aplankyti
 115 Mūsų namų nenori? Tenai, šešėliuotuose rūmuos,
 Moterys tavo amžiaus ir dar jaunesnės gyvena.
 Jos ir darbais, ir žodžiais parodytų tau prielankumą.“
 Taip jos kalbėjo. Joms deivė šviesioji šitaip atsakė:
 „Kad ir kas tik būtumėt jūs iš silpnų moteriškių,

120 Būkite sveikos, mielos mergaitės. Aš jums atsakysiu.
 Jei klausinėjate, reikia atskleisti visą teisybę.
 Mano vardas Dojā. Šį vardą man motina davė.
 Prieš savo valią iš Kretos per plačią nugarą jūros
 Aš atvykau. Mane nedori plėšikai sugavę
 125 Čia atgabeno per jėgą, nors aš pati nenorėjau.
 Jie plaukdami greituoju laivu į Foriką užsuko.
 Moterys visos tenai išlipo į krantą, jie patys
 Taisėsi sau vakarienę prie laivo galo susėdę.
 Negeidė mano širdis malonumą teikiančio maisto,
 130 Puoliau bėgti slapta nuo visų per sausumą juodą,
 Nuo įžūlių šeiminkų sprukau, kad mane jie už dyką
 Gavę kam nors neparduotų ir tuo pelnu nesidžiaugtų.
 Šitaip klajodama čion atklydau, tačiau nežinau aš,
 Kas čia per žemė yra ir kokie čia žmonės gyvena.
 135 Lai jums visi dievai, gyvenantys rūmuos Olimpo,
 Vyrus teisėtus duos ir vaikų susilaukti, kaip nori
 Jūsų tėvai. Manęs pagailėkite, mielos mergaitės,
 Būkit malonios, į vyro ir moters namus man patekti
 Jūs padėkit, kad ten aš uoliai triūsti galėčiau,
 140 Dirbti tuos darbus, kurie senyvos moterims tinka.
 Aš galėčiau naujagimį supt, pasiėmus ant rankų,
 Švelniai čiūčiuot jį, namus visus atidžiai prižiūrėti,
 Patalą klot šeiminkų tvirtai suręstam miegamajam,
 Uoliai stebėt tarnaites, kaip jos dirba moterų darbus.“
 145 Šitaip deivė kalbėjo, o jai Kalidikė skaisčioji,
 Iš dukterų Kelėjo pati gražiausia, atsakė:
 „Tenka, močiut, žmonėms iškentėt, ką dievai nemirtingi
 Skiria jiems dovanų. Mat dievai stipresni negu žmonės.
 Viską aš tau nuosekliai išsakysiu, išvardysiu vyrus,
 150 Tuos, kuriems čia valdžia ir didi garbė atiteko,
 Tuos, kurie kitus pranoksta, kurie patarimais
 Ir protingais sprendimais miesto sienas apsaugo.
 Ir išmintim garsaus Triptolemo, taip pat ir Dioklio,
 Ir Polikseno, šlovingo Eumolpo, Dolicho ir mūsų
 155 Tėvo narsaus – jų visų namams vadovauja jų žmonos.
 Kai jos tave pamatys iš pirmo žvilgsnio, manau aš,
 Nė viena iš jų nepradės tavo išvaizdos niekinti
 Ir nė viena tavęs iš namų neišdrįs išvaryti.
 Visos tave priims, nes išvaizda primeni deivę.

160 Jeigu nori, palauk, kol mes namolio sugrįšim,
 Ir Metaneirai, tvirtai susiveržusiai juosta, mieliausiai
 Motinai, viską išklosim. O jeigu tave pasikviesti
 Ji sumanys, nereikės kitų tau prašyt, kad priglaustų.
 Ji tvirtai suręstam kambary augina sūnelį,
 165 Mylimą, geistą ilgai – jo labai vėlai susilaukė.
 Jeigu tu jį išaugintum ir jei jis jaunystės sulauktų,
 Tau pavydėtų visos moterys silpnos, kadangi
 Motina auklei sūnaus puikių dovanų negailėtų.“
 Taip ji kalbėjo, ir deivė sutiko, palenkė galvą.
 170 Su ašočiais pilnais merginos namolio patraukė.
 Greit jos į tėvo didelius rūmus sugrįžo ir viską,
 Ką girdėjo ir matė, pasakė motinai. Liepė
 Ši joms senutę pakviest, jai atlygint žadėdama dosniai.
 Kaip telyčaitės arba stirnaitės pavasarį laksto
 175 Sočios, patenkintos pievoj, taip jos pašoko iš vietos
 Ir pasileido bėgt plačiuoju vieškeliu, rankom
 Savo apsiaustų dailių klostes prilaikydamos, plaikstės
 Joms ant pečių plaukai, į žiedlapius kroko panašūs.
 Rado jos deivę šlovingą ten pat pakeleį, kur paliko.
 180 Ir pasisiūlė nuvest ją į tėvo rūmus mieluosius.
 Sekė mergaites tada širdy susikrimsi deivė,
 Galvą žemėn nuleidus, pridengus skraiste, aplink kojas
 Deivės grakščias, jai žengiant, plaikstėsi juodas apsiaustas.
 Greit jos priėjo namus dievų išauginto Kelėjo
 185 Ir per kiemą pasuko vidun. Ten sėdėjo prie stulpo,
 Remiančio tvirtąjį stogą, mergaičių motina, laikė
 Mažą sūnelį glėby. Prie jos dukros greitai pribėgo.
 Peržengė slenkstį ir deivė, lubas savo galva jį siekė.
 Kai tarpdury suspindėjo ryški šviesa, šeimininkę
 190 Ir nuolanki pagarba, ir baimė blyškioji pagavo.
 Tuoj ji krėslą deivei užleido. Bet didelį derlių
 Duodanti, tvarkanti metų laikus Demetra nepanoro
 Sėsti į puikųjį krėslą, ir liko stovėt kaip stovėjus
 Vietoj, nuleidusi savo akis gražias, kol pasiūlė
 195 Jambė, labai rūpestinga, jai dailų suoliuką, užklotą
 Blizgančiu tartum sidabras kailiu avies. Atsisėdo
 Deivė tada, prilaikydama skraistę, dengiančią veidą.
 Ir susikrimsus, tyli ilgai ant suoliuko sėdėjo,
 Nei žodžiu, nei veiksmu nerodė dėmesio niekam,

200 Tol ji nei valgė, nei gėrė, liūdna sėdėjo, be šypsniio,
 Dėl tvirtai susiveržusios juostą dukters sunerimus,
 Kol pradėjusi pokštaut ir tūkšti niekus visokiausius
 Jambė, labai rūpestinga, prajuokino deivę garbingą.
 Ėmė šypotis Deò, pralinksmėjo, juoktis pradėjo,
 205 Ir nuo tada įgijo Jambė deivės malonę.
 Taurę, pripylusi vyno saldaus, Metaneira pasiūlė
 Deivei išgert, o ši atsisakė pareiškus, kad gert jai
 Vyną raudoną netinka, į vandenį liepė įpilti
 Miežių, mėtos įbert ir viską gerai išmaišyti.
 210 Gėrimą šį, kikeoną, kurį Metaneira sutaisė,
 Tuoj išgėrė Deò, kad per apeigas žmonės jį gertų.
 Žodį tada Metaneira gražjuostė tokį pasakė:
 „Moterie, būki sveika, tikiu, kad esi tu kilmingų,
 O ne prastų tėvų dukra, nes drova ir kuklumas
 215 Tik teisėtų karalių žvilgsny tegali spindėti.
 Nors ir sunku, mes, žmonės, privalom iškęst, ką paskyrė
 Mums nemirtingi dievai. Įkinkyti esam į jungą.
 Mano namuos tu esi ir, ką aš turiu, tą turėsi.
 Mano sūnelį augink, kurį man dievai nemirtingi
 220 Davė šitaip vėlai. Norėjau aš jo susilaukti.
 Jeigu tu jį išaugintum ir jei jis jaunystės sulauktų,
 Tau pavydėtų tada bet kuri silpna moteriškė,
 Nes aš auklei sūnaus puikių dovanų negailėčiau.“
 Taip jai atsakė tada Demetra, gražiai vainikuota:
 225 „Būki ir tu sveika! Dievai lai laimę tau siūncia.
 Tavo sūnelį mielai apsiimsiu auginti, kaip siūlai.
 Jį prižiūrėsiu ir niekad dėl auklės kaltės, aš tikiuosi,
 Nuoviras koks ar kerai negalės jam žalos padaryti.
 Nes prieš nuovirą stiprų žinau aš priemonę gerą
 230 Ir žinau būdus, kaip įveikti kerus pražūtingus.“
 Šitaip pasakiusi deivė pakėlė ant rankų vaikelį,
 Priglaudė jį prie krūtinės, nudžiuginus motinos širdį.
 Ėmė tada Demetra augint Demofontą, šlovingą
 Sūnų protingo Kelėjo, kuriam Metaneira gražjuostė
 235 Vaiką šį buvo pagimdžiusi. Augo sūnus tartum dievas,
 Nes nevalgė jis duonos, negėrė motinos pieno –
 Lyg palikuonį dievų Demetra jį ambrosija trynė,
 Saldžiai dūsuodama, vaiką ant rankų nešiodavo, naktį
 Tartum deglą ugnį jį slėpdavo, nieko nežinant

240 Vaiko mieliems tėvams, kuriems jis atrodė stebuklas:
 Augo nepaprastai greit, panašus į dievus nemirtingus.
 Būtų užaugęs jisai nemarus ir nesenstantis niekad,
 Jei Metaneira gražjuostė kartą per savo paikystę
 Iš gardžiakvapio miegamo naktį nebūtų išėjus
 245 Ir apsidairius aplink. Dėl sūnaus išsigandus, ji ėmė
 Šaukti, į šonus muštis. Jai protas tada pasimaišė.
 Ir susikrimitus labai ji žodį sparnuotą pasakė:
 „Ak, Demofontai, vaikel, tave svetimšalė į ugnį
 Kiša, man keldama didžiulę gėlą ir skausmą.“
 250 Taip ji nuliūdusi tarė. Demetra žodžius šiuos girdėjo.
 Baisiai supyko ant moters deivė, gražiai vainikuota.
 Tuoj, širdama širdyje, iš ugnies ištraukusi mielą
 Vaiką, kurį taip vėlai Metaneira buvo pagimdžius,
 Išmetė jį ant žemės, paleidus iš dieviškų rankų.
 255 Ir tuojau pat Metaneirai gražjuostei šitaip pasakė:
 „Žmonės – nemokšos, kvailiai. Numatyti negali iš anksto,
 Kas ateity jų laukia – nelaimė ar geras likimas.
 Tu neištaisomą klaidą dabar padarei per paikystę.
 Aš prisiekiu rūsčiuoju vandeniu Stigės – prisiekia
 Šitaip dievai nemirtingi – sūnelį tavo aš būčiau
 260 Ir nemirtingą, ir jauną, nesenstantį niekad padarius,
 Šlovę neblėstančią jam suteikusi būčiau. Ištrūkti
 Jam jau dabar nevalia iš mirties ir kėrių išvengti.
 Bet amžina garbė jį visad lydės, nes gulėjo
 Jis man ant kelių, ant mano rankų miegojo. Jo garbei
 265 Kai tik kasmet ateis šis laikas, mėnesiams slenkant,
 Vienas prieš kitą pradės tada vaikai Eleusino
 Rengti narsias kovas, tarpusavy visad jie rungsis.
 Aš Demetra garbioji esu. Dievams nemirtingiems
 Ir žmonėms teikiu didžiausią pagalbą ir džiaugsmą.
 270 Man didžiulę šventyklą ir aukurą josios papėdėj
 Žmonės visi tegu pastatys apačioj šito miesto
 Po jo sienom aukštom ant kalvos, viršum Kalirojo.
 Apeigas ten nustatysiu pati, kad vėliau, kai aukosit
 Man aukas pagarbiai, palenktumėt manąją širdį.“
 275 Taip pasakius pasikeitė deivė iš ūgio ir veido,
 Bruožų senutės neliko joje, tik grožis spindėjo.
 Dvelkė kvapas švelnus nuo maloniai kvepiančio peplo,
 Sklido ryški šviesa nuo jos nemirtingojo kūno,
 Deivės pečius gražiai geltonos garbanos dengė.

280 Tartum nuo žaibo staiga nušvito rūmai tvirtieji.
 Žengė deivė laukan. Metaneirai kojas pakirto,
 Atėmė žadą. Ilgai ji sėdėjo tyli, net pamiršo
 Mylimą savo sūnelį nuo žemės pakelti. Išgirdo
 Graudų verksmą vaikučio seserys, greitai pašoko
 285 Jos iš minkštų patalų. Viena, pasičiupus į glėbį
 Laikė broliuką ant rankų, kita tuoj ugnį įkūrė,
 Greitai kojom švelniom trečia pas motiną bėgo,
 Kad ją išvestų iš kvepiančio miegamo. Ėmė sesutės
 Maudyt tada besimuistantį vaiką ir jį glamonėjo,
 290 Bet nuramint negalėjo jo niekaip: buvo blogesnės
 Jos žindyvės ir auklės nei ta, kurią vaikas turėjo.
 Visą naktį jos visos, iš baimės drebėdamos, meldės
 Deivei garbingai, paskui vos tiktai aušra pasirodė,
 Viską galingam Kelėjui išklojo, ką buvo pasakius
 295 Joms šviesi Demetra, nešiojanti gražų vainiką.
 Tuoj Kelėjas, į aikštę žmonių daugybę sušaukęs,
 Liepė jiems ant kalvos pastatyt turtingą šventyklą,
 Skirtą Demetrai gražplaukei, ir aukurą deivei įrengti.
 Jo žodžius išgirdę, pakluso visi, kaip jis liepė,
 300 Ėmė šventyklą statyt. Su dievų malone ji kilo.
 Kai pagaliau ją pastatė, pabaigę sunkųjį darbą,
 Grįžo visi namo. Tiktai Demetra šviesiaplaukė
 Ten pasiliko sėdėt, nuo kitų dievų atsiskyrus,
 Dėl tvirtai susiveržusios juostą dukters sunerimus.
 305 Baisūs, atšiaurūs metai tada žmonėms prasidėjo
 Deivės valia: derlingoje žemėje sėklos nedygo.
 Paslėpė jas Demetra, nešiojanti gražų vainiką.
 Veltui vilkdavo jaučiai laukuos plūgus išraitytus,
 Veltui balti grūdai kas metai krisdavo žemėn.
 310 Būtų visa žmonių giminė nuo kankinančio bado
 Mirusi, būtų dievai, gyvenantys rūmuos Olimpo,
 Ir prabangių aukų, ir visų dovanų nebetekę,
 Jei tai išvydęs Dzeusas nebūtų priėmęs sprendimo.
 Tuoj auksasparnei Iridei įsakė pakviest gražiaplaukę,
 315 Turinčią išvaizdą puikią deivę Demetrą. Taip liepė
 Dievas Iridei. Ir ši, juodadebesiui Dzeusui paklusus,
 Perskrodus erdvę dangaus savo kojomis greitai, atvyko
 Į Eleusiną – miestą, pasmilkusį aukuro dūmais.
 Rado šventyklos viduj apsisiautusių tamsųjį peplą

320 Deivę Demetrą ir jai sparnuotą žodį pasakė:
 „Kviečia, Demetra, tave amžinų dalykų žinovas
 Tėvas Dzeusas atvykt pas šeimyną dievų nemirtingų.
 Vyk ten, kad Dzeuso žodis nebūtų ištartas veltui.“
 Taip ji kalbėjo ir prašė, bet deivė paklust nenorėjo.

325 Tėvas dievų tada kitus dievus amžinuosius
 Vieną po kito pas ją siuntinėjo. Visi jie nuėję
 Kviesdavo deivę sugrįžt, dovanom puikiom ją viliojo,
 Didelę garbę žadėjo jai skirt tarp dievų nemirtingų.
 Bet negalėjo nė vienas širdies jos palenkti ir proto.

330 Baisiai supykus tvirtai ji atmesdavo siūlymus grįžti
 Ir pasakė, kad ji neparvyks, gardžiakvapio Olimpo
 Ji nelankys ir neleis ji derliui vėlei išaugti
 Tol, kol savo pačios akimis neišvys Persefonės.

Kai tai griausmingas, dundantis garsiai Dzeusas išgirdo,
 335 Argžudį siųst auksalazdį sumanė jisai į Erebą,
 Kad jis Hadą palenkęs žodžiais švelniais, Persefone
 Iš tamsios miglų karalystės išvestų į šviesą
 Pas kitus dievus, kad motina, dukrą išvydus
 Savo pačios akimis, širdyje sutramdytų pyktį.

340 Tuoj paklausė jo Hermis. Palikęs Olimpo buveinę
 Greitai skubėjo į žemės gelmes nusileisti. Surado
 Požemio rūmuos valdovą rūstųjį Hadą. Ilsėjos
 Jis pataluos kartu su savo žmona droviąja.
 Ši sunkia širdimi sėdėjo, dėl motinos graužės,

345 Taip toli atskirta nuo kitų dievų nemirtingų.
 Hadui stiprus Argžudys, šalia atsistojęs, pasakė:
 „O juodaplauki Hade, valdove mirusių, liepė
 Tėvas Dzeusas, kad tu Persefonę puikią parvestum
 Iš Erebo pas mus, kad jos motina, dukrą išvydus

350 Savo pačios akimis, nustotų rūstaut ir pykti
 Ant dievų. Ji sumanė rimtus dalykus: išnaikinti
 Giminę silpną žmonių, iš žemės kilusių, nori,
 Sėklą po žemėm giliai slėpdama, kad dievai nemirtingi
 Be aukų pasiliktų. Įpykusi vengia bendrauti

355 Ji su kitais dievais, mieste Eleusino galingam
 Turi ji kvapnią šventyklą ir sėdi joje užsidarius.“
 Šitaip pasakė Hermis. Valdovo požemių Hado
 Antakiuos žaidė šypsnyš: pakluso jis Dzeuso liepimui.
 Tuoj tada Persefonei protingai jis paliepė šitaip:

360 „Eik, Persefone, dabar pas vilkinčią juodąjį peplą
 Savo motiną, skausmą širdy apmaldyk ir sutramdyk
 Pyktį didžiulį ir liaukis daugiau už kitus sielvartauti.
 Geidžiamas aš jaunikis esu tarp dievų nemirtingų,
 Tikras brolis paties valdovo Dzeuso. Turėsi,
 365 Čia būdama, tu viską, kas gyva yra ir kas juda,
 Tarp nemirtingų dievų ypatingą garbę pelnysi.
 Bus visada baudžiami nedorai besielgiantys žmonės,
 Tie, kurie neatneš deramų dovanų, nepasiūlys
 Tau aukų, kai norės apeigom tavo širdį palenkti.“
 370 Taip jis pasakė tada. Persefonė protinga nudžiugo
 Ir pašoko linksma. Atsargiai aplink apsidairęs
 Hadas valdovas slapčiom jai davė praryti granato
 Saldų grūdėlį, kad ji, nuvykus pas garbią Demetrą,
 Motiną savo juodpeplę, su ja amžinai nepaliktu.
 375 Žirgus tada nemarius į auksinį vežimą įkinkė
 Pats Hadonėjas, valdovas stiprus. Persefonė įlipo
 Į vežimą. Prie jos Argžudys narsus atsistojęs
 Ir į mielas rankas nusitvėręs vadžias ir botagą,
 Žirgus iš rūmų išginė. Šie noriai lėkė ir greitai
 380 Ilgą kelią nuskriejo, nei jūra, nei vandenys upių,
 Nei apaugę pievomis kloniai, nei aukštos viršūnės –
 Niekas netrukdė žirgams nemariesiems veržtis į priekį.
 Greit bėgdami jie kanopom kapojo eterį gilų.
 Prieš prismilkytą šventyklą, kurioj Demetra gražvainikė
 385 Laukė, sustojo arkliai. Juos pamačiusi deivė į lauką
 Bėgo bėgte kaip kalnuos mainadė per tankųjį mišką
 Bėga. Tada Persefonė, vežimą palikus ir žirgus,
 Kai tik išvydo motinos mielas akis, jai į glėbį
 Puolė pati ir tuojau apkabino motinos kaklą.
 390 Bet Demetra, apglėbus rankomis brangią dukrelę,
 Ėmė širdim kažkokią klastą nujaust, sudrebėjo
 Ir, paleidus staiga iš glėbio dukrą, paklausė:
 „Man pasakyki, vaikut, ar netyčia ko nors nesuvalgei
 Ten būdama? Neslėpk, kad abi mes žinotumėm tiesą.
 395 Jeigu nevalgei, tai čia su kitais dievais nemirtingais,
 Su juodadebesiu Dzeusu kartu, su manim tu galėsi
 Vėlei gyvent, gerbiama visų dievų. Bet jei kartais
 Tu ragavai ko nors gilybėje žemės, tai grįžti
 Tėks tau tenai ir praleisti trečdalį metų, kitus du

400 Trečdalius žemėj kartu su manim ir kitais nemirtingais
 Tu gyvensi. Kai žemėj pradės pavasarį skleistis
 Kvapnūs gėlių žiedai, iš tamsios karalystės tu grįši
 Tartum tikras stebuklas žmonėms ir dievams nemirtingiems.
 Man pasakyk, ar tavęs neapgavo sielų globėjas.“

405 Jai atsakydama taip pasakė graži Persefonė:
 „Tau, motule, dabar pasakysiu aš visą teisybę.
 Kai nuo dangaus dievų ir tėvo Kronido Ereban
 Pasiuntinys geraširdis greitis Hermis atvyko,
 Kad, išvydusi dukrą savo akim, tu paliautum

410 Ant nemirtingų dievų be galo pykti ir širsti,
 Aš iš džiaugsmo tada pašokau, o jis paslapčia man
 Davė saldų lyg medų granato grūdėlį ir liepė
 Jo paragaut. Nenorom turėjau tą grūdą praryti.
 Kaip jis pagrobė mane pagal Dzeuso nurodymą gudrų,

415 Kaip iš gimtų namų nugabeno į gilumą žemės,
 Aš pasakysiu ir viską išdėstysiu, kaip tu paklausei.
 Žaidėm tuomet mes visos minkštoj pievelėj. Merginų
 Daug ten buvo: Leukipė, Fainò, Elektrà ir Iántė,
 Ir Melitė, Iáchė, Rodėja, taip pat Kaliròjė,

420 Melobosidė ir Tichė, gražių akių Okiròjė,
 Žaidė kartu Janeirà, Chriseidė, Akāstė, Admètė,
 Ir Rodòpė, Plutò, Kalipsò, be galo žavinga,
 Dar ir Urānija, Stiksė, labai maloni Galaksāurė,
 Mėgstanti karą Paladė, valdovė strėlių Artemidė,

425 Visos mes pievoje skynėm gražias gėles: hiacintus,
 Vilkdalgius, pumpurus rožių, krokus švelnius ir lelijų
 Baltus didelius žiedus (atrodė jie tikras stebuklas),
 Ir narcizus – juos žemė plati panašius išaugino
 Į krokus. Kai norėjau narcizą nuskint, prasivėrė

430 Žemė staiga ir iš jos ant auksinio vežimo iššokęs
 Sielų globėjas stiprus mane nugabeno po žemėm.
 Aš pasipriešint bandžiau ir garsiai šaukiau. Nors ir liūdna
 Man apie tai kalbėt, sakau tau tikrą teisybę.“

Taip jos ištisą dieną širdy sutardamos guodės,
 435 Džiaugės viena kita ir meiliai abi glėbesčiavos,
 Ir pamažu jų sieloj gėla didžiulė aprimo,
 Nes kiekviena iš jų ir džiaugės, ir džiugino kitą.
 Jas šviesiašydė Hekatė aplankė tada, apkabino
 Ir glėbesčiavo ilgai ji dukrą šventosios Demetros.

440 Ir nuo tada palydovė jinai ir tarnaitė šios deivės.

Pasiuntė Dzeusas griausmingas, dundantis garsiai, gražplaukę
 Rėja pas jas, kad šioji juodpeplę Demetrą parvestų
 Į šeimyną dievų, jai garbingą dalią žadėjo
 Duoti, kokią pati pasirinkt tarp dievų nemirtingų.
 445 Ir nusprendė Dzeusas, kad trečdalį metų dukra jos
 Leis tamsioj karalystėj, kitus du trečdalius žemėj
 Ji gyvens kartu su dievais ir motina miela.
 Šitaip Dzeusas pasakė. Jo įsakui Rėja pakluso,
 Greit nusileido jinai nuo aukštų Olimpo viršūnių
 450 Ir Rarionan atvyko. Anksčiau tai buvo derlingas
 Kraštas, tačiau dabar jis plytėjo apleistas ir tuščias,
 Be žalumos, giliai baltuosius grūdus paslėpęs,
 Nes Demetra gražiakojė taip buvo sumanius, bet ruošės
 Jis pavasarį varpom aukštom pasipuošti, ketino
 455 Trašios šio lauko vagos apsunki nuo didelio derliaus
 Ir nuo javų, surištų į pėdus. Iš eterio tuščio
 Rėja atvyko čionai pirmiausia. Meilingai žiūrėjo
 Deivės viena į kitą, širdy besidžiaugdamos. Tuomet
 Taip šviesiašydė Rėja deivei Demetrai pasakė:
 460 „Kviečia tave griausmingas Dzeusas, dundantis garsiai,
 Grįžt į šeimyną dievų, tau garbingą dalią žadėjo
 Duot tarp dievų nemirtingų, kokios pati tik norėsi.
 Jis nusprendė, kad tavo dukrelė trečdalį metų
 Leis tamsioj karalystėj, kitus du trečdalius žemėj
 465 Vėl gyvens su tavim ir kitais dievais nemirtingais.
 Jis patvirtino savo žodžius, palenkdamas galvą.
 Nagi, mano vaikut, paklausk, per daug neberūstauk
 Ir juodadebesiui Dzeusui pykčio daugiau neberodyk,
 Vėlei žmonėms dovanok gyvybę teikiantį derlių.“
 470 Tarė taip Rėja ir jos Demetra gražvainikė paklausė.
 Tuoj į trašius arimus ji pasiuntė didelį derlių.
 Greitai žiedais ir lapais pasipuošė žemė plačioji.
 Pas valdovus, įstatymų sargus, deivė nuėjus
 Ir Triptolemą, ir mokantį žirgus valdyti Dioklį,
 475 Ir Eumolpą stipruolį, kariuomenės vadą Kelėją
 Mokė aukoti aukas, paslaptingas apeigas savo
 Rodė jinai Triptolemui, taip pat Poliksenui, Diokliui.
 Nei klausinėt nevalia apie apeigas šias, nei kalbėti,
 Nei jų pažeist. Pagarba dievams šnekas šias nutildo.
 480 Tās iš mirtingų žmonių laimingas, kam teko išvysti
 Apeigas šias. Neišvėstas į jas – nelaimingas. Likimo

Šitokio jis neturės net miręs tamsioj karalystėj.
 Visko apmokiusi juos šviesioji deivė nuvyko
 Su dukterim į Olimpą, pas būrį dievų nemirtingų.
 485 Ten jos gyvena kartu su žaibuoti mėgstančiu Dzeusu,
 Ir didingos, ir garbios. Jei kokį nors žmogų mirtingą
 Šitos deivės globoja, tai tas laimingas, nes Plutą
 Jos į erdvius namus pasiunčia, kad ten šitas dievas,
 Nešantis turtą mirtingiems žmonėms, amžinai įsikurtų.
 490 Jūs, globojančios žmones kvapnaus Eleusino ir Paro
 Salą, apjuostą jūros krantų, ir uolėtą Antroną!
 O Demetra valdove, duodanti didelį derlių,
 Tvarkanti metų laikus, Persefone, dukra gražioji!
 Man už giesmę dabar laimingą gyvenimą siūskit!
 495 Jus paminėjęs, ruošiuos aš kitą giesmę pradėti.

Versta iš: *Homeric Hymns. Homeric Apocrypha. Lives of Homer*, ed. M. L. West, Harvard University press, 2003. Vertė A. Kudulytė-Kairienė

THE HOMERIC HYMN TO DEMETER: THE ALLEGORY OF THE MYTH AND THE TRADITION OF THE GENRE

Audronė Kudulytė-Kairienė

Summary

The article deals with the Homeric hymn to Demeter, composed in the late seventh century B. C. This hymn tells how Hades, lord of the Underworld, abducted the goddess Persephone and how her mother, Demeter, the goddess of vegetation and fruitfulness, forced Zeus to allow her daughter to return to the earth for a part of each year. The myth about the rape of Persephone can be interpreted as an allegory for ancient Greek marriage. The Greeks felt that marriage was a sort of abduction of the bride by the groom from the bride's family. After marriage girls accepted their new role in so-

ciety and did not return to their mothers. The hymn was written from a feminine point of view. The creative potential of female wrath is emphasized in the poem. Some scholars argue that the hymn to Demeter derived from a female oral tradition and that it could be composed by a woman. The analysis of the hymn made in the recent article contradicts this suggestion as it reveals that some patterns and scenes could be borrowed from the epic tradition. The type scenes in the hymn are used in much the same way that they are used in the *Iliad* and *Odyssey*.

Gauta 2007 09 14
 Priimta publikuoti 2008 12 08

Autorės adresas:
 Klasikinės filologijos katedra
 Vilniaus universitetas
 Universiteto g. 5
 LT-2734 Vilnius
 El. paštas: audrkair@centras.lt